Кvрастырушыдан

Онтvстік Казакстан облыстык козі кормейтін жəне əлсіз коретін азаматтарга арналган арнайы кітап-ханасынын акпараттык – библиографиялык болімі Казак поэзиясынын пір тvтар азаматы, аса ірі акын Мvкагали Макатаевтын 80 жылдыгына арнап ***«Казак жырынын Хантэнірі»***
атты библиографиялык корсеткіш дайындады.

Корсеткіш казак жəне орыс тілдерінде кvрастырыл-ган.

Библиографиялык корсеткіш кvрылымы:

- Мvкагали Макатаевтын омірінен

- Поэзиямен егіз акын

- Мvкагали Макатаев туралы лебіздер

- М.Макатаев туралы əдебиеттер жəне мерзімдік басы-лымдардан алынган макалалар тізімі

 Пайдаланылган кvжаттар

Корсеткiш кiтапхана мамандарына, филиал кiтап-ханашыларына, мvгалiмдерге, студенттерге, окушылар-га жəне əдебиеттанушыларга арналган.

Мvкагали Макатаевтын өмiрiнен

Карасаз бvлагынын тамшысындай молдiр, Хантəнiрiнiн шынындай аскак жырларымен ел есiнде сакталган vлы акын тiрi болса бvл кvндерi сексен жаска келер едi.

Ол 1931 жылы 9 акпанда Алматы облысы Райымбек ауданындагы Карасаз ауылында дvниеге келген болатын.

Акиык акын небары кырык бес жас кана жасады. Ол озi пəни омiрге iнгəлəп жылап келсе, бакига кетерiнде жыр сvйген калын казакты жылатып кеттi. Жыр əлемiнiн мvзбалагы омiрден откелi де отыз бес жыл болган екен.

Мvкагали акын КазYY –де Мəскеудегi Əдебиет жəне онер институтында окыды. Туган

ауылында мектепте мvгалім, Казак радиосында диктор, Нарынкол аудандык « Советтік шекара» газетінде жауапты хатшы болды. Ен алгашкы олені « Кырман басында», «Койшы бала Әкітай» сол аудандык газетте жарияланды.

Мvкан бvдан кейін «Социалистік Казакстан» (казіргі «Егемен Казакстан») газетінде,

«Мәдениет және тvрмыс» (казіргі «Парасат»), «Жvлдыз» журналдарында кызмет істеді. Казакстан Жазушылар одагында болім кенесшісі болды. Шыгармашылык жvмыспен айналыскан ширек гасырдай Мvканнын каламынан ондаган жыр жинактары туды.

Окырмандарга әсіресе «Армысындар, дос-тар», «Карлыгашым, келдін бе?», «Мавр», «Дарига жvрек», «Аккулар vйыктаганда», «Шуагым менін», «Омір - дастан», «Омір-озен», «Согады жvрек», «Кош, махаббат», «Жырлайды жvрек» сиякты кітаптары кенінен танымал болды.

ПОЭЗИЯМЕН ЕГІЗ АКЫН

Мvкагали Макатаев

(1931-1976)

Мvкагали Макатаев! Казак поэзиясынын пір тvтар азаматы. Онын жvрек нvрынан туган ойлы, сырлы олендерді кез келген жаннын санасына жарык сәуле тvсіреді. Онын олендері каншалыкты биік болса, адамзаттын оган деген махаббаты сондай! Конілін жабыркаган сәттерде Мvкагалиды окысан, кірбін шалган конілін шайдай ашылып сала береді.

Биыл казак поэзиясынын акиык акыны Мvкагали Макатаев козі тірі болса, 80 жаска толар еді. «Бvгін менін туган кvнім, ой, пәлі-ай!» деп жырлаган акыннын туган кvні ескерусіз калган емес. Жыл сайын акпаннын

9-ыншы жvлдызында Мvкагалидын жырларымен сусындап оскендер акыннын ескерткіші жанында олен окып, жырдан шашу шашады. Себебі Мvкагалидын поэзиясы адамнын жансарайын жангыртып, ой-санасын сәулелендіріп, болмыс-бітімін жанаша жасандыра, жаркырата тvсетін накты рухани кvшке айналып отыр. Ол кай оленінде, кай дастанында болсын, ел алдында еркін сойлеп, емірене еркелеп, тосылмай толгап, жан сырын жайып салатын жомарт акын.

Казак халкы озінін арман-максатын, мvн-кайгысын, vміт-тілегін Мvкагали мvрасы аркылы жалганнын жарыгына жария етті. Онын олендеріндегі образ - кілт создін кайталанып келуі музыкалык орнектін де міндетін аткарганын, кейіннен акын жырларына жазылган

әуен-саздарынан байкалады.

Мvкагали бvкіл халыктын сvйіспеншілігіне боленген акын. Акын жvрегін жарып шыккан ойлы жырлар кім-кімнін де коніл пернесін доп басып, жанына майдай жагып, сыр болісуге шакырып тvруы кандай гажап десенші! Мvкагали поэзиясынын кайнар козі шабыт тvгыры – туган елі, оскен жері, Отан тагдыры замана тынысы, замандастарынын арман-ансары. Осынын бәрін Мvкагали нагыз талантка тән кайталанбас шеберлікпен, поэтикалык мінсіз vйлесіммен, сыршыл да шыншыл сезіммен, поэзияга гана тән бейнелі образдармен бедерлеп, мәнгі олмес онер денгейінде туындап отырды. Мvкагали поэзиясы тек онер vшін жасалган кvбылыс емес. Онын адам жанына нvр сыйлаган канатты поэзиясы казак халкынын кісілігін биіктетіп, парасатын кемелдендіре тvседі. Козінін тірісінде он бір жинагы жарыкка шыгып, халыкка кенінен мәлім болса да, билік тарапынан лайыкты багасын ала алмаган акыннын озі дvниеден откеннен кейін он жеті жинагы жарыкка шыккан екен.

Туган халкынын арман-максатын терен тvсінген, толгай жазган, жанынын жыршысы болган акиык акын Мvкагали Макатаевтын екінші омірі – мәнгілік гvмыры енді басталып отыр. Казакта Абай дара болса, Мvкагали да жалгыз! Олмес онері - оленімен жалпак елінін жvрегіне жол тауып, бvкіл халыктын сvйіспеншілігіне боленген vлы перзентінін vрпакка vран болган жырларын елі де ешкашан есінен шыгармасы анык. Біртуар дара акын Мvкагали Макатаевтын каламынан туган канатты жырлар халкымен бірге мәнгі жасай бермек.

М.МАКАТАЕВ ТУРАЛЫ ЛЕБІЗДЕР

Әбділдә ТӘЖІБАЕВ:

Мvкагали Макатаев – біздін замандагы гажайып акындардын бірі.

Макатаев атты алып акындык жаркын жvзіне, миллион адам миллион тvрлі пікір пайымдасада, ешбір кіреуке, коленке тvспей келешекке карай керуен тvзеп, коше бермек.

Мvкаметжан КАРАТАЕВ:

... Арамыздан тым ерте кеткен тамаша акынымыз Мvкагали Макатаевтын алгашкы кадамында-ак онын аяк алысынан айрыкша талант иесі екенін ангаруга болатын еді. Ангармаппыз...

Эбіш КЕКІЛБАЕВ:

Мvкагали Макатаев – адамдар арасындагы, омірдегі, табигаттагы жарастык пен келісімнін жыршысы. Онын... олендері шын тебіреністен, шын шабыттан, шын кvйзеліс пен шын куаныштан шын сагыныштан туган.

Тvманбай МОЛДАГАЛИЕВ:

Казак жырынын аспанындагы аз гана жvлдыздар-

дын арасынан сенін жvлдызынды біз онай танушы едік. Сенін жvлдызын – ен шvгылалы, ен мейірімді жvлдыз.

Кадыр МЫРЗАЛИЕВ:

Әдебиетті салынып жаткан галамат бір гимарат, кок тіреген кvмбез, сvлулык сарайы деп есептесек, сен со-нын талантты тас калаушыларынын бірі едін.

Зейнолла СЕРІККАЛИЕВ:

Мvкагали мvрасы, сvлулык vлгісі біздін бvгінгі игілігіміз гана емес, Мvкагали мvрасы, маржан поэзиясы – болашак vрпактардын да еншісі, кастерлеп –кадірлейтін казынасы.

Михаил КУРГАНЦЕВ:

Мvкагали Макатаев поэзиясы аркылы казак әдебиетінде оте жаркын, кvшті де корнекті жана бір дара тvлгалы акын пайда болган екен-ау деп те айта аламын. Онын творчествосы біздін бойымызга куаныш, мактаныш, рухани кvш – куат кvяды.

М.Макатаев туралы ЖБШ әдебиеттер

83.3(5Каз)   Мәсімхан,Д.

М 36   Сарап: Әдеби зерттеу макалала-

рынын жинагы.- Астана: Елорда,

2001.-240 б.

83.3(5Каз)Каз Мvкагали: Естеліктер / Кvраст.

М 83 А. Әбдікалов.-Алматы: Жалын,

1995.-224 б.

84(5Каз)Каз Макатаев,М.

М 16 Аманат:Жыр жинагы/Кvраст.

А.Алтай.-Алматы:Атамvра,1999.-

304 б.

84Каз7 Макатаев,М.

М 16 Бәсіре: Олендер, толгаулар,

дастандар.-Алматы: Жалын, 1981.-

144 б.

84 Каз7 Макатаев, М.

М 16 Жылап кайттым омірдін базары-

нан:Жыр кітабы / Kvpаст. Л. Әзім-

жанова.- Алматы: Жалын, 1994.-

256 б.

84Каз7 Макатаев, М.

М 16 Кош, махаббат: прозалык

шыгармалары.-Алматы: Жазушы,

1988.-288 б.

84Каз7 Макатаев, М.

М 16 Олендер / Кvраст. Ж. Кайрон-

баев.-Алматы:Рауан,1991.-144 б.

84(5 Каз)Каз Мvкагали (Макатаев)

М 16 Карасаздан vшкан карлыгаш:

Олендері мен кvнделігі / Кvраст.

Л. Әзімжанова.-Алматы: Жалын,

1999.-224 б.

Мерзімдік басылымдарда

жарияланган М. Макатаев туралы макалалар тізімі

Алтаева, Y.

Мvкагалидын жыр гvмыры мəнгілік [Мəтін]

/ Y.Алтаева // Онтvстік Казакстан.-2006.-11акпан.-Б.4.

Асылбек, А.

Ескерткіш [Мәтін] / А. Асылбек // Кvкыктык Казакстан.-2006.-10 акпан.-Б.3.

Әкімханов, М.

Айтып откен акында арман бар ма... [Мәтін]

/ М.Әкімханов // Әдебиет айдыны.-2006.-

2 акпан.-Б.4.

Бекей, М.

Жырым менін – жан дауысым... Мvкагали әлемі [Мәтін] / М. Бекей // Шымкент келбеті.-2006.- 8 акпан.-Б.18-19.

Макатаев, М.

Омір сvрейік алмасып [Мәтін] : олендер

/ М.Макатаев // Жас Алаш.-2006.-9 акпан.-Б.5.

Мvкагали – гасыр акыны [Мәтін] // Онтvстік Казакстан.- 2006.-20 акпан.- Б. 8.

Мvсаев, А.

Мvкагалидын жvрегі мен жаны және кvдіреті... [Мәтін] / А. Мvсаев // Онтvстік Казакстан.-2006.-25 наурыз.-Б.6.

Мvсаев, А.

Мvкагали кvдіреті мен әлемі [Мәтін]

/ А. Мvсаев // Акикат истина.-2006.-1 мамыр.-Б.4-5.

Набиуллин, Ж.

Мvкагалидын калпагы [Мәтін] / Ж.Набиул-лин // Казак әдебиеті.-2006.-3 акпан- 9 акпан.-Б.10-11.

Садыр,Б.

Казак жырынын Хантәнірі [Мәтін] / Б.Садыр

// Егемен Казакстан.- 2006.-20 мамыр.-Б.8.

Аскар, О.

Аз да болса саз [Мәтін] / О.Аскар // Жас Алаш.-2007.-15 акпан.-Б.5.

Аскар, О.

Мvкагали мәртебесі мәнгілік [Мәтін]

/ О. Аскар // Казак әдебиеті.- 2007.-№6.-Б. 11.

Әлдибекvлы, Ш.

Болашак vрпактар мен жалгап атын... [Мәтін]

/ Ш. Әлдибекvлы // Президент және халык.-2007.-23 акпан.-Б.8.

Әлдибекvлы, Ш.

Мvкагалидын торт томдыгын парактаганда... [Мәтін] / Ш.Әлдибекvлы // Казак әдебиеті.-2007.-№35.-Б.5.

Байтvрсынvлы, Д.

Кен дvние, тосінді аш, мен келемін... [Мәтін]

/ Д.Байтvрсынvлы // Әдебиет айдыны.-2007.-

8 акпан.-Б.8.

Бекей.М.

Біз білмейтін Мvкагали [Мәтін] / М. Бекей

// Онтvстік Казакстан.-2007.-8 акпан.-Б.2.

Бvгін менін туган кvнім... [Мәтін] // Зан газеті.-2007.-9 акпан.-Б.8.

Ей, каламдас бауыр-карындастарым! [Мәтін]

// Алтын Орда.-2007.-№33.-Б.7.

Жәнібекова, Н.

Акынды білгін келсе егер... [Мәтін]

/ Н. Жәнібекова // Онтvстік vстаздары.-2007.-№15.-Б.6.

Жәнібекова, Н.

Акынды білгін келсе егер... [Мәтін]

/ Н. Жәнібекова // Бала тәрбиесі.-2007.-№3.-Б.8-10.

Жігітбеков, Д.

Мvкагалига арнау [Мәтін] / Д. Жігітбеков

// Үлан.-2007.-№13.-Б.5.

Касымбай, Ж.

Канатын кара жерге кактырмаган [Мәтін]

/ Ж.Касымбай // Үлаг.-2007.-№7.-Б.4.

Каугабай, О.

Мvкагалидын Димекене мvн шагуы [Мәтін]

/ О. Каугабай // Акикат.-2007.-№8.-Б.56-80.

Конакбаев, Б.

Мvкагалига [Мәтін] : олен / Б. Конакбаев

// Атамекен.-2007.-12 наурыз.-Б. 7.

Мvкагали Макатаев [Мәтін] // Мvкагали.-2007.-№7.-Б.

Мvкагали Макатаев туралы материалдар

[Мәтін] // Мvкагали.-2007.-№6.-Б.4-58.

Мынжасаркызы, Д.

Себемхан Имашева: Мvкагалиды Акын кылган таршылык [Мәтін] / Д. Мынжасаркызы

// Тvркістан.-2007.-8 акпан.-Б.7.

Нvркан, Д.

«Олен деген тулайды кайшылыкта» [Мәтін]

/ Д. Нvркан // Жvлдыз.-2007.-№5.-Б.182-183.

Рахым, Е.

Аскар Наймантаев: Мvкагалидын әндерін альбом етіп шыгарсак дейміз [Мәтін] / Е. Рахым

// Жас Алаш.-2007.-23 кантар.-Б.5.

Серікболсын, Д.

Мvкагали жайлы толганыс [Мәтін] / Д. Серік-

болсын // Ұлан.-2007.-№36.-Б.2.

Сvттібаева, Г.

Анызга айналатынын козі тірісінде сезген [Мәтін] / Г. Сvттібаева // Тылсым дvние.-2007.-№2.-Б.3.

Тvрбекова, Ү.

Поэзияны сvнкар сезім шынына кондырган акын [Мәтін] / Ү. Тvрбекова // Акикат.-2007.-№11.-Б.81-84.

Агыбаев, А.

Мvкагалимен кездесіп едім... [Мәтін]

/ А.Агыбаев // Зан газеті.-2008.-№20.-Б.8.

Алматин, М.

Хан тәнірінін мvзбалагы [Мәтін]

/ М. Алматин // Президент және халык.-2008.-№6.-Б.4.

Асабаев, З.

Дара мінезді дара акын немесе Мvкагалидын еркелігі [Мәтін] / З. Асабаев // Парасат.-2008.-№6.-Б.2.

Бектасова, Г.

М.Макатаев: Акыннын vясы – халык [Мәтін]

/ Г. Бектасова // Тvркістан.-2008.-№5.-Б.6.

Бvгін менін туган кvнім... [Мәтін] // Алтын Орда.-2008.-№6.-Б.14.

Дvйсебаев, М.

Мvкагали [Мәтiн]: олен / М. Дvйсебаев

// Балбобек.-2008.-№5.-Б. 4.

Жайнакова, С.

Карасаз перзентiнiн Карасозi [Мәтiн]

/ С. Жайнакова // Әдебиет айдыны.-2008.-№12.-

Б.4-5.

Кожан, А.

Мvкагали кvнi мереке [Мәтiн] / А. Кожан

// Үлан.-2008.-12акпан.-Б.2.

Мvкагали мен Лашын [Мәтін] // Әдебиет айдыны.-2008.-№6.-Б.6.

Сейдахмет, А.

Гасыр акыны [Мәтін] / А. Сейдахмет

// Казакстан мvгалімі.-2008.-№3-4.-Б.8.

Тәшенов, Т.

Казактын коныр дауысы кайда?! [Мәтін]

/ Т.Тәшенов // Айкын.-2008.-№42.-Б.28.

Шатырбаева, С.

XXI- гасырдын кvрдасы [Мәтін] / С.Шатыр-

баева // Үстаз нvры.-2008.-№3.-Б.2.

«Бір олені бір елдін мvрасындай...» [Мәтін]

// Жvрагат.-2009.-№2.-Б.14-15.

Каугабай, О.

Мvкагалидын Мәскеумен коштасуы [Мәтін]

/ О. Каугабай // Акикат.-2009.-№8.-Б.68-74.

Нәріков, А.

Біз корген Мvкагали [Мәтін] / А.Нәріков

// Алтын Орда.-2009.-№19.-Б.21-23.

Әкімханов, М.

Жадымнан ошпес жаксы ага [Мәтін]

/ М. Әкімханов // Мvкагали.-2010.-№12.-Б.46.

Әлиханvлы, Ж.

«Райымбек, Райымбек» [Мәтін] / Ж. Әлихан-

vлы // Жас Алаш.-2010.-16 желтоксан.-Б.5.

М. Макатаевтын «Райымбек, Райымбек» поэмасы туралы.

Жарык дvнием сен гана... [Мәтін] // Онтvстік Казакстан.-2010.-№17-18.-Б.10.

Кvмісбаев, О.

Мәскеуге сыймаган Мvкагали [Мәтін] / О.Кv-

місбаев // Айгак.-2010.-№35.-Б.12.

Макvл, А.

Туган жер деп жыр токкен [Мәтін] / А.Макvл

// Мvкагали.-2010.-№12.-Б.40.

Мекебаев, Ш.

Акын жыры адамга кvш береді [Мәтін]

/ Ш. Мекебаев // Мvкагали.-2010.-№12.-Б.37.

Нvрбакытvлы, О.

Мvкагали атама арнау [Мәтін] : олен

/ О. Нvрбакытvлы // Мvкагали.-2010.-№12.-Б.31.

Поэзиямен егіз акын [Мәтін] // Тvркістан.-

2011.-№1.-Б.3.